

Zadanie 1.1. Monitorowanie i analiza nowych zagrożeń fitosanitarnych ze strony organizmów szkodliwych dla roślin

Kierownik zadania: mgr Magdalena Gawlak

Celem zadania jest zapewnienie bezpieczeństwa upraw oraz naturalnych ekosystemów Polski poprzez: opracowywanie nowych i aktualizację przygotowanych w latach ubiegłych analiz ryzyka dla agrofagów i towarów objętych regulacjami fitosanitarnymi; opracowywanie ww. dokumentów na potrzeby realizacji procesu legislacyjnego; opracowanie materiałów aplikacyjnych kierowanych do państw trzecich celem uzyskania dostępu do rynku tych państw; opracowanie i aktualizację planów awaryjnych, planów działania i przygotowanie ćwiczeń symulacyjnych, o których mowa w rozporządzeniu 2016/2031; opracowywanie wytycznych w zakresie przeprowadzenia inspekcji opartych na ryzyku i uzasadnionych statystycznie.

W roku 2025 roku przeprowadzono konsultacje i zapewniono wsparcie merytoryczne w zakresie przygotowania ćwiczeń symulacyjnych przez cztery jednostki WIORiN: WIORiN Opole, WIORiN Katowice, WIORiN Kraków i WIORiN Kielce. Jednostki WIORiN z Opola, Krakowa i Kielc opracowały i wykonały ćwiczenia symulacyjne, bazujące na planie awaryjnym dla *Agrilus planipennis*; natomiast WIORiN Katowice dla planu awaryjnego *Agrilus anxius*. Celem ćwiczeń było: przetestowanie funkcjonalności planów awaryjnych; przećwiczenie sekwencji działań/czynności w celu zapewnienia jak najszybszego wdrożenia koniecznych działań i środków fitosanitarnych w przypadku wykrycia agrofaga; wyznaczenie potencjalnych obszarów wyznaczonych i określenie działań wykonywanych w strefach; wyznaczenie zadań poszczególnych poziomów/jednostek PIORiN; omówienie współpracy z innymi instytucjami, które powinny/mogą być zaangażowane w przeprowadzenie działań; zidentyfikowanie ewentualnych problemów i przygotowanie propozycji ich rozwiązania.

Na potrzeby procesu legislacyjnego w 2025 roku przygotowano i przesłano do MRiRW kategoryzacje dla następujących agrofagów: *Tecia solanivora*, *Agrilus mali*, *Pissodes nemorensis*, *Pissodes strobi*, *Chloridea virescens*, *Lagria villosa*, Barley virus G, *Candidatus Arsenophonus phytopathogenicus*, *Xanthomonas cucurbitae*, *Plenodomus dezfulensis*, *Coleosporium asterum*, *Coleosporium solidaginis*, *Cryptostroma corticale*, *Thekopsora minima* i *Globodera vulgaris*. Kategoryzacje to analizy, w których ocenia się, czy agrofag spełnia kryteria opisane w załączniku 1, sekcji 1 lub 4 do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady 2016/2031 i kwalifikuje się (według aktualnie dostępnych danych i w oparciu o analizę ryzyka) jako agrofag kwarantannowy lub regulowany agrofag niekwarantannowy (RAN). Wyniki kategoryzacji przedstawiono w tabeli 1.

W ramach zadania przygotowano również trzy oceny zagrożenia agrofagiem – PRA (jakościowa ocena zagrożenia agrofagiem, ang. Pest Risk Assessment) dla Pea necrotic yellow dwarf virus, *Plenodomus dezfulensis* oraz *Davidsoniella virescens* (tab. 2). Dokumenty te umożliwiają oszacowanie zagrożeń związanych z wprowadzeniem i rozprzestrzenianiem się szkodników roślin na danym obszarze. PRA dostarcza wyników w postaci ocen jakościowych

w trzystopniowej skali – niska, średnia oraz wysoka. Ogólne ryzyko fitosanitarne, jakie stwarzają wszystkie z wymienionych powyżej agrofagów, zostało ocenione jako średnie.

MRiRW w 2025 roku zgłosiło potrzebę opracowania materiałów aplikacyjnych kierowanych do państw trzecich celem uzyskania dostępu do rynku tych państw (tzw. „raportów eksportowych”). W pierwszej połowie roku przygotowano raport na potrzeby wykonania oceny zagrożenia agrofagami (PRA) przez Peru dla nasion gorczycy.

W dniach 7–8 kwietnia przeprowadzono warsztaty realizowane przez IOR – PIB we współpracy z EFSA – Europejskim Urzędem ds. Bezpieczeństwa Żywności. Tematyką tegorocznego spotkania był OptiPest, narzędzie opracowane przez EFSA w celu wspierania monitorowania i zarządzania szkodnikami roślin. Jest to część szerszych działań EFSA mających na celu ochronę zdrowia roślin w Unii Europejskiej, a samo narzędzie wchodzi w skład: The EFSA Plant Pest Survey Toolkit. OptiPest pomaga w projektowaniu i optymalizacji nadzoru szkodników, umożliwiając bardziej efektywne i dokładne gromadzenie danych oraz analizę ryzyka. W warsztatach wzięli udział przedstawiciele Wojewódzkich Inspektoratów oraz Głównego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Uczestnicy w czasie zajęć praktycznych optymalizowali nadzór szkodników upraw ziemniaka oraz roślin iglastych.

W ramach zadania przygotowano oraz skonsultowano z GIORiN materiały informacyjne (ulotki) dotyczące wybranych przez GIORiN gatunków szkodników: *Grapevine flavescence doree phytoplasma*, *Curtobacterium flaccumfaciens* pv. *flaccumfaciens*, *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter sepedonicus*. Poza nowo przygotowanymi ulotkami, uaktualniono i dodrukowano także ulotki z lat ubiegłych dla agrofagów priorytetowych dla UE – materiały zostały udostępnione inspektorom, pracownikom ODR-ów, szkołom rolniczym i innym zainteresowanym instytucjom.

W 2025 roku w ramach zadania przygotowano raport z monitoringu dla *Xylella fastidiosa* za rok 2024. Zaktualizowano także plan kontroli występowania dla *Agrilus planipennis* zgodnie z wytycznymi rozporządzenia delegowanego dla tego agrofaga i w oparciu o miejsca ryzyka. Zaprojektowano plan kontroli dla *Anoplophora chinensis* z zastąpieniem metody pułapkowej kontrolami wizualnymi roślin żywicielskich. Zdecydowano się na zmianę podejścia w przypadku tego agrofaga ze względu na brak danych w literaturze o wysokiej skuteczności odłowu w pułapki w miejscach, gdzie owada nie stwierdzono. Opracowano także plan kontroli dla *Popillia japonica*.

Na podstawie dostępnych danych literaturowych i w ramach współpracy ze specjalistami z Instytutu Badawczego Leśnictwa przygotowano listę zalecanych typów pułapek i substancji wabiących dla 11 gatunków wytypowanych przez Inspekcję: *Spodoptera frugiperda*, *Dendrolimus sibiricus*, *Popillia japonica*, *Agrilus planipennis*, *Thaumatotibia leucotreta*, *Anoplophora chinensis*, *Anoplophora glabripennis*, *Monochamus* sp. (wektor *Bursaphelenchus xylophilus*), *Aromia bungii*, *Rhagoletis pomonella*, *Bactericera cockerelli*, celem aktualizacji metod wykorzystywanych dotychczas w monitoringu.

Bazując na raporcie przygotowanym w roku ubiegłym – analizie ryzyka związanego z akcesją Ukrainy do UE, dla gatunków, które otrzymały kategorię ryzyka „średnia” lub „wysoka” przeanalizowano możliwe drogi wejścia. Oceniano odnotowywane w ciągu ostatnich 5 lat dane o przechwyceniach, aktualne przepisy prawne ograniczające lub zamykające import, a także wskazano niepewności.

Tabela 1. Wyniki kategoryzacji 15 agrofagów przeprowadzonych w 2025 roku

		Aktualna klasyfikacja organizmu			Proponowana klasyfikacja organizmu		
		Organizm kwarantanny	RAN	Organizm nieregulowany	Organizm kwarantanny	RAN	Organizm nieregulowany
OWADY	<i>Agrilus mali</i>			X	X		
	<i>Chloridea virescens</i>			Tymczasowo regulowany na mocy art. 30 rozporządzenia (UE) 2016/2031 do czasu przeprowadzenia dalszej oceny ryzyka – rozporządzenie wykonawcze (UE) 2022/1941	X		
	<i>Lagria villosa</i>			X			X
	<i>Pissodes nemorensis</i>	X			X		
	<i>Pissodes strobi</i>	X			X		
	<i>Tecia solanivora</i>	X		X	X		X
WIRUSY	Barley virus G			X			X
BAKTERIE	<i>Candidatus Arsenophonus phytopathogenicus</i>			X			X
	<i>Xanthomonas cucurbitae</i>			X		X	
GRZYBY	<i>Coleosporium asterum</i>			X			X
	<i>Coleosporium solidaginis</i>			X			X

	<i>Cryptostroma corticale</i>			X			X
	<i>Plenodomus dezfulensis</i>			X			X
	<i>Thekopsora minima</i>		X			X	
NICIENIE	<i>Globodera vulgaris</i>			X			X

Tabela 2. Poziomy ryzyka, prawdopodobieństwa oraz niepewności oceny dla poszczególnych agrofagów, dla których wykonano analizy zagrożenia agrofagiem (PRA) w 2025 roku

	Ryzyko fitosanitarne dla zagrożonego obszaru	Poziom niepewności oceny	Prawdopodobieństwo wejścia	Poziom niepewności oceny	Prawdopodobieństwo zasiedlenia w warunkach zewnętrznych	Poziom niepewności oceny	Prawdopodobieństwo zasiedlenia w uprawach pod osłonami	Poziom niepewności oceny	Ocena wielkości rozprzestrzenienia	Poziom niepewności oceny	Ocena wielkości wpływu na bioróżnorodność	Poziom niepewności oceny	Ocena wielkości wpływu na usługi ekosystemowe	Poziom niepewności oceny	Ocena wielkości wpływu socjoekonomicznego	Poziom niepewności oceny
<i>Davidsoniella virescens</i>	Ś	W	N/Ś	N/Ś	W	N	N	N	W	N	N	Ś	N	Ś	N	Ś
Pea necrotic yellow dwarf virus	Ś	Ś	Ś	Ś	W	N	N	N	Ś	Ś	Ś	W	Ś	N	Ś	N
<i>Plenodomus dezfulensis</i>	Ś	Ś	N	N/Ś	Ś	Ś	N	N	Ś	Ś	N	Ś	N	Ś	N	Ś

N – niskie, Ś – średnie, W – wysokie